

Зеркаль М.В.,

*кандидат географічних наук,
старший науковий співробітник ДП УДНДПМ
«Діпромiсто» імені Ю.М.Білоконя*

Олещенко А.В.,

*кандидат географічних наук,
старший науковий співробітник ДП УДНДПМ
«Діпромiсто» імені Ю.М.Білоконя*

Сивак О.О.,

*кандидат географічних наук,
учений секретар ДП УДНДПМ «Діпромiсто»
імені Ю.М.Білоконя*

ДІПРОМІСТО: З ВЕЛИЧНОЮ ІСТОРІЄЮ ДО ВЕЛИЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ

«Гипроград – гармония зрелости и молодости» – такий заголовок дав своїй статті, підготовленій ще 15 років тому до 70-річчя діяльності інституту, Ігор Микитович Сєдак, директор інституту «Діпромiсто» у 1969–1976 роках [4]. Це гасло є особливо актуальним для інституту і у 85-річному віці. Адже сучасність характеризується оновленням підходів до управління територіями та плануванням розвитку населених пунктів і регіонів, врахуванням все складнішого комплексу факторів, залученням широкого кола зацікавлених сторін до процесу проектування, розширенням застосування інформаційних технологій у моделюванні розвитку територій. У таких умовах інститут «Діпромiсто» має застосувати накопичені теоретико-методологічні напрацювання у гармонічному поєднанні з новітніми методиками та засобами, бути відкритим до обміну досвідом з іншими організаціями та співробітництва на перетині різноманітних напрямків, які раніше ніколи не мали дотичних точок з містобудівною діяльністю.

Активна трансформація свідомості Українського суспільства, підтримка і вибір європейських цінностей та рух до Європейського Союзу, проведення процесів децентралізації державної влади та пов'язаної з ними адміністративно-територіальної реформи зумовлюють потребу у розробленні нової стратегії містобудівного проектування в Україні, у тому числі і з урахуванням європейського досвіду.

Зокрема, на зміну адміністративно-територіальному устрою, який залишився у спадок із радянських часів, приходять досвід європейських країн в управлінні територіями, в яких за основу приймаються не вер-

тикальні, а горизонтальні зв'язки. Значні повноваження делегуються органам місцевого самоврядування на рівні територіальних громад, що безпосередньо стосується територіального планування та галузі містобудування. Більше того, такі перебудови мають відбуватися на основі та із урахуванням, як виконаної та затвердженої містобудівної документації, так і спеціально для цих потреб розробленої нової документації. Таким чином, формування та впровадження нової парадигми у галузі містобудівного проектування є відповіддю на потреби часу.

Запровадження принципів відкритості рішень для громадськості вимагає видозмін в оформленні містобудівної документації. З'являється потреба у підготовці креслень та пояснювальних записок до них у форматі, що буде зрозумілим та осяжним для представників громадськості, які не є фахівцями у сфері містобудування. З цією метою містобудівна документація повинна вже подаватися не виключно як технічний, чіткий документ, а мати у своєму складі матеріали більш публіцистичного стилю. При формулюванні проектних рішень слід звертати більше уваги на поточні потреби населення та закладати поруч з довгостроковими й короткостроковими перспективи розвитку.

Зважаючи на все більший відхід від соціалістично-традиційної планової економіки до ринкових відносин, вагома увага має приділятися питанням інвестиційної привабливості відповідного населеного пункту чи території та перспектив її реалізації, інвестиційна привабливість має розраховуватися і для соціальних та природоохоронних проектів, а не лише для розвитку сфер виробництва і послуг.

У цілому, сучасна містобудівна документація має значно очевидніше відображати людиноцентризм, що лежить в основі нашої діяльності [2]. Адже планування територій та населених пунктів покликане сформувати сприятливе середовище життєдіяльності населення, однак дуже часто пересічний громадянин не здатен розгледіти ключове призначення наших робіт, а зацікавлені посадові особи при реалізації положень містобудівної документації, часто використовують їх некоректно на свою користь саме завдяки тому, що положення є не достатньо очевидними до виконання.

З викладеною вище перспективою подальшої гуманізації містобудівної документації тісно пов'язані і перспективи глибшої екологізації. Ці тенденції обумовлені як поступальним погіршенням стану довкілля, так і підвищенням обізнаності населення у питаннях стану довкілля та своїх прав на безпечне середовище існування, а також з інтеграцією міжнародних та європейських правових норм, вагома частина яких стосується охорони довкілля. Зокрема, 1 липня цього року було ратифіковано

Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті [1]. Імплементация положень цього протоколу передбачає обов'язкове виконання стратегічної екологічної оцінки щодо усіх проектів містобудівної документації, як документів стратегічного планування. Таким чином, постає завдання інтеграції методик планування територій та населених пунктів і стратегічної екологічної оцінки між собою, що дозволить забезпечити ефективне виконання поставлених завдань та знизити загальні організаційні, трудові, часові і фінансові витрати на їх виконання.

Реалізація окреслених вище перспектив розвитку сфери планування територій і населених пунктів та безпосередньо інституту «Діпромiсто» є можливою лише за умов застосування новітніх інформаційно-технологічних засобів. Інститут «Діпромiсто» на початку 1990-х років стояв у витоків застосування геоінформаційних систем для цілей містобудування, в інституті розроблялися теоретичні і методологічні засади, виконувалась їх апробація на практиці [3]. Напрацьований досвід дозволив у 2011–2013 роках фахівцям інституту «Діпромiсто» розробити на замовлення уряду Республіки Казахстан Геоінформаційну систему підтримки рішень Генеральної схеми організації території Республіки Казахстан, яка забезпечує виконання просторового моделювання розвитку держави на основі широкого спектра базових даних.

При цьому слід відзначити, що будь-яке моделювання не може бути точнішим за первинні дані. Однак досвід роботи фахівців інституту «Діпромiсто» над розробленням містобудівної документації, що вимагає врахування дуже широкого спектра вихідних даних, засвідчує відсутність в державі єдиної, узгодженої, повної та актуальної інформаційної системи. Дані доводиться збирати з абсолютно різних джерел, при порівнянні регіонів дані виявляються не зіставними, щороку кількість наявних показників знижується, просторові дані є надзвичайно бідними. Очевидною є неможливість ефективного управління державою за відсутності достовірної інформації щодо її стану.

Тому на сучасному етапі в Україні стоїть нагальне завдання переосмислення цінності державної інформації та започаткування формування єдиної, цілісної, узгодженої інформаційної системи державних даних, яка дозволить у подальшому виконувати моделювання просторового розвитку як держави в цілому, так і її окремих регіонів та населених пунктів. Таким чином, перед фахівцями інституту «Діпромiсто» стоїть завдання впровадження напрацьованого досвіду у сфері застосування ГІС для цілей планування територій на всіх рівнях для розроблення методологічних засад формування національної інфраструктури просторо-

вих даних, як інформаційної основи ефективного управління державою, та розроблення систем підтримки рішень для цілей управління державою, окремими регіонами, територіями громад і населеними пунктами.

Виконання сформульованих перспективних завдань потребує законодавчо-нормативного підґрунтя, необхідність оновлення якого також обумовлена і зобов'язаннями, які взяла наша країна стосовно узгодження на законодавчому рівні норм та стандартів Європейського Союзу та України, і перебудовами, які наразі відбуваються в державі, зокрема адміністративно-територіальною реформою та впровадженням децентралізації державної влади.

При цьому, існує необхідність розроблення та прийняття єдиного законодавчого документа – Містобудівного кодексу України, на актуальність та нагальну потребу в якому вже неодноразово, хоча поки і безуспішно, зверталася увага. Перша редакція кодексу вже була навіть розроблена у 2009 році в інституті «Діпромісто».

Надзвичайно актуальним є вчасне розроблення оновлених державних будівельних норм – їх затвердження дає можливість забезпечити відповідність чинному законодавству, впровадження єдиних сучасних вимог щодо розроблення містобудівної документації під час забудови територій. Зокрема, саме зараз інститут «Діпромісто» на замовлення Мінрегіону України спільно із провідними у сфері містобудування та у суміжних галузях підприємствами проводить роботу над розробленням проекту ДБН «Планування і забудова територій» на заміну цілої низки державних будівельних норм, які вже в значній мірі не відповідають сучасним вимогам та потребам.

Не менш важливим та актуальним є питання створення державного стандарту України стосовно визначення вартості проектів містобудівної документації. Інститутом розпочато розроблення проекту ДСТУ «Особливості визначення вартості проектування містобудівної документації». Метою роботи є розроблення державного стандарту України, що нормує вартості проектування містобудівної документації відповідно до чинного законодавства.

Отже, подальший розвиток інституту «Діпромісто» вбачається нами у тісній взаємодії з розвитком галузі планування територій та населених пунктів, зокрема стосовно:

- удосконалення та адаптації нормативно-методологічних основ;
- конкретизації та забезпечення відкритості проектних рішень;
- розширення співпраці з зацікавленими сторонами у процесі розроблення проектів містобудівної документації;

підвищення очевидності людиноцентризму проектних рішень (гуманізація);

поглиблення екологізації планування території та населених пунктів;

розроблення методологічних засад та методична підтримка формування національної інфраструктури просторових даних, як основи ефективного управління державою;

запровадження просторових систем підтримки прийняття рішень для цілей управління регіонами, територіями громад та населеними пунктами.

Водночас з тим, діяльність інституту має бути націлена на розширення сфери діяльності за рахунок суміжних напрямків, таких як охорона довкілля, інженерний захист територій, санітарна очистка населених пунктів, розвиток альтернативних джерел енергії, а також відновлення традиційних для інституту робіт з ландшафтного проектування, інженерного забезпечення, розширення сфери архітектурно-проектної діяльності за рахунок впровадження в проекти сучасних дружніх до довкілля технологій.

Принципова перебудова у сфері планування територій та населених пунктів, як і в будь-якій іншій сфері діяльності в нашій державі, має полягати, насамперед, у зміні відношення – будь-яка діяльність повинна мати чітке призначення, слід уникати виконання робіт, які не мають практичної реалізації, і тих, що по суті повторюють одна одну. Підвищення ефективності впровадження розроблених пропозицій залежить як від виконавця, так і від самого проектувальника, який повинен закладати життєздатні, актуальні проектні рішення.

Список літератури

1. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» від 1 липня 2015 року №562-VIII // Офіційний вісник України від 28.07.2015 — 2015 р., № 57, стор. 31, стаття 1862, код акта 77760/2015.

2. *Мудрак Л.* Несправедливість простору. Біографія Володимира Нудельмана в розмові з Ларисою Мудрак. – К.: Фамільна друкарня Huss, 2015 р. – 160 с.

3. *Палеха Ю.М.* Діяльність центру геоінформаційних систем Діпромiста: напрямки та завдання // Досвід та перспективи розвитку міст України. Збірник наукових праць, присвячений 70-річчю інституту «Діпромiсто». – Київ: Укрархбудінформ, 2000 р. – 196 с. – С.105–109.

4. *Седак И.* Гипроград – гармония зрелости и молодости // Досвід та перспективи розвитку міст України. Збірник наукових праць, присвячений 70-річчю інституту «Діпромiсто». – Київ: Укрархбудінформ, 2000 р. – 196 с. – С.135–138.